

LNB PRESES APSKATS
30-10-2020

Sagatavoja:
INFORMĀCIJAS PAKALPOJUMU UN SBA NODAĻA
UZZIŅU UN INFORMĀCIJAS CENTRS

Tā pirmā pavāru grāmata

Ginta Riekstiņa

Sestdien, 17. oktobrī, Kocēnu kultūras namā tika atklāta pārizdotā pavārgrāmata «Tā pirmā pavāru grāmata 414 senas receptes no 18. gadsimta». Pasākumu ar deju atklāja trīs pāri, kas bija apgērbušies kā no galantā gadsimta. Dejas laikā gar skatītājiem staigāja divas sievietes, atdarinot pils spoku tēlus. Pēc skaistā priekšnesuma sekoja svētku uzrunas – no Kocēnu novada domes priekšsēdētāja Jāņa Olmaņa, Rundāles pils restorāna šefpavāres, recepšu pētnieces Sanitas Milleres, Rubenes draudzes mācītāja Arta Eglīša, Nacionālās bibliotēkas direktora Andra Vilka, mākslas vēsturnieka Imanta Lancmaņa un Rundāles pils muzeja mākslas pētniecības nodajas galvenās speciālistes, izstāžu kuratores Laumas Lancmanes. Pasākumu vadīja Uģis Melders.

Rundāles pils restorāna šefpavāre, recepšu pētniece Sanita Millere pastāstīja, ka viņai seno recepšu pētnieku ceļu pirms 27 gadiem parādījuši brīnumjauki un ļoti lieli mentori Imants, Ieva un Lauma Lancmaņi, kas uzticējuši viņai vadīt restorānu Rundāles pilī. «Lielākā vērtība telpai Rundāles pilī, ka atrodamas senajā 18. gadsimta virtuvē, kur ir atklātie pavadī, bet tas nedeva ilgu laiku pārdomām, ļoti īšā laikā mums bija jāsaprot, kā kurināsim uguni – ar kādu malku, ar kādām oglēm un kādos katlos un ar kādiem vēsturiskiem instrumentiem mēs gatavojam ēdienu uz atklātas uguns. Tā lielā laime bija šī 18. gadsimta vēsturiskās pavārgrāmatas (Kocēnu kultūras namā varēja redzēt oriģinālo pirmās pavārgrāmatas 1795. gada izdevumu, pēc kura Sanita izmēģināja visas tajā atrodamās receptes – G.R.) receptes. Tās ir senajā drukā, ļoti, ļoti sarežģītas. Šo pavārgrāmatu es dēvēju par bībeli virtuvē, tas ir notikums kulinārajā pasaule – profesionāliem, šodien jaunajā ortogrāfijas formātā. Visi mani kolēgi varēs latviešu valodā ļoti raiti lasīt šo grāmatu. Tas ir liels prieks man, bet profesionāļi lai novērtē to, ka šī grāmata ir bībele ne tikai tāpēc, ka to sarakstījis mācītājs, bet tā ir liela mīklā, sarežģītiem teikumiem, sarežģītiem apzīmējumiem, tomēr tā bija pirmā latviešu pavārgrāmata. Pateicoties arī tiem, kas strādāja pie šīs grāmatas, tajā ir nevis vārdnīca, bet vārdū atšifrējumi, tomēr grāmata ir sarežģīta, jo tur nav grami, tur nav minūtes, tur ir ļoti sarežģīti produktu nosaukumi, un tas ir liels izaicinājums. Esmu ļoti pateicīga gīmenei, draugiem, kas piedalījušies kā eksperti, kritiķi, atbalstītāji, ejot ilgo ceļu ar šīm senajām receptēm. Mēs tiešām Eiropā esam restorāns Rundāles pilī, kas pārzina šīs vēsturiskās receptes. Kad gatavoju pēc šīm receptēm, mēs, visa komanda, kopā gatavojām desmito reizi, divdesmito reizi, un tad divdesmit piektajā reizē mēs paaicinājām kā ekspertus manu ģimeni. Mans bērns ir izaudzis, ēdot visas

SVINĪGAIS BRĪDIS. Jānis Olmanis un Sanita Millere gatavojas iegriezt kulinārajā brīnumā – kūku grāmatā, kas ir vēsturiskā medus kūka ar skābo krējumu. Ārijas Romanovskas foto

šīs lietas un arī kritizējot. Mums ir ļoti augsts profesionālis, gardēdis un eksperts – Lancmaņa kungs, kurš tiešām reiz pateica, ka šis nav ēdams.»

Pasākuma viesi pēc svinīgajām uzrunām tika cienāti ar četru veidu uzkodām – Vērša mēle ar āboliem un mandelēm (Recepte Nr. 63); Mīklā ceptas briseles (Nr. 105); Pastēte no zivīm bez asakām (Nr. 334) un Vārīti spināši (Nr. 292); receptes atrodamas izdevumā «Tā pirmā pavāru grāmata 414 senas receptes no 18. gadsimta».

Interesei viena no uzkodu receptēm, publicējam, kā rakstīts grāmatā: Pastēte no zivīm bez asakām (Nr. 334) «Notīri tās zivis, sagriez gabalos, uzkveldini ar ūdens un sāls, tad nolupini to gaļu palielos gabalos, nemi to bļodā, piemaisi sagrūstas nēģelkenes, mušatenblūm, smalki sakapātas sīpoles un citas labas zāles, rīvētu maizi, mazus gabalus sviesta un drusciņi sāls. Iz-

taisi to par pastēti iekš skaista bletterteig ar vienu labu vilzeli. Zostu vari pietaisīt, kādu gribi.»

Šīs pārizdotās pavārgrāmatas izdevējs ir Kocēnu novada dome, kas saņēma atbalstu Vidzemes plānošanas reģiona organizētajā projektu konkursā «Vidzemes kultūras programma 2020».

Avots : Liesma

Datums : 20-10-2020

DOI: <http://doi.org/10.22364/lviz.111.07>

LATVIJAS VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS
PROJEKTS “LATVIJAS VALSTISKUMA IDEJAS
VĒSTURISKAIS CEĻŠ KOPĒJĀ EiROPAS KULTŪRAS
TELPA”

Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Letonikas un Baltijas centrs sadarbībā ar Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāti (LU VFF) laikā no 2017. līdz 2019. gadam īstenoja Latvijas Republikas Kultūras ministrijas finansētu projektu “*Latvijas valstiskuma idejas vēsturisks ceļš kopējā Eiropas kultūras telpā*”. Projekta ietvaros notika piecas starptautiskas zinātniskas konferences, aptverot Latvijas vēsturi no 12. gadsimta līdz 1918. gadam – Latvijas valsts nodibināšanai.

Mūsdien Latvijas teritorija un latviešu vēsturiski apdzīvotās zemes, kā zināms, gadsimtu gaitā ir atradušas dažādu valstisku veidojumu sastāvā un dažādu lielvaru administratīvā, politiskā un saimnieciskā pakļautībā ar pastāvīgi mainīgām robežām, starp atšķirīgām, savstarpēji naidīgām politiskām varām, ideoloģijām, kultūrām un atšķirīgu konfessionālo vidi. Līdzīgi kā citas Austrumviduseiropas tautas, arī latvieši to apdzīvotajās teritorijās nebija savas vēstures veidotāji, tie nebija politiskās un saimnieciskās varas subjekti. Un tomēr latviešu apdzīvotās zemes piedzīvoja latīņu kristīgās Eiropas vēstures gaitai līdzīgus politiskos veidojumus un saimnieciskos un kultūras procesus. Visi šie procesi un vēsturiskās norises mūsdien Latvijas teritorijā gadsimtu gaitā, lai arī pretrunīgi vērtētas, savā veidā sagatavoja ceļu uz latviešu nācijas veidošanos un Latvijas valsts izveidošanos. Latvijas valsts dibināšana 1918. gadā nebija nejaušība, bet gan ilgas un sarežģītās vēstures gaitas likumsakarīgs rezultāts. Tāpat kā visa Latvijas vēstures gaita, arī Latvijas valsts dibināšana 1918. gadā nav izprotama bez vēsturiskajiem notikumiem un procesiem plašākā Eiropas vēstures kontekstā. Ievērojot konceptuālo ievirzi likt uzvaru uz varas formēšanos un nosaciti valstiskiem procesiem mūsdien Latvijas teritorijā, konferenču tematiskajā aptvērumā galvenie uzsvari tika likti uz politiskās vēstures dažādiem aspektiem aplūkojamajā laikā un telpā.

Piecās starptautiskās zinātniskās konferencēs tika prezentēti jaunākie pētījumi Latvijas un Eiropas vēsturē salīdzinošā dimensijā. Starptautiskajā apritē tika aprobēti jauni, līdz šim nepublicēti vai maz zināmi vēstures avoti, prezentētas jaunas atziņas un rosināta diskusija par tālākiem pētījumiem Latvijas vēsturē. Tika radīta iespēja turpmākai

sadarbībai dažādu valstu vēsturnieku starpā. Konferencēs tika uzaicināti uzstāties ar jaunāko pētījumu atziņām zinātnieki no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Čehijas, Vācijas, Somijas, Zviedrijas, Dānijas, Francijas, Šveices, Ukrainas, Rumānijas, Bulgārijas, Baltkrievijas.

Konferences bija visai plaši apmeklētas, tādējādi attaisnojās arī ceļa Latvijas simtgades norišu kontekstā pievērst plašākas sabiedrības uzmanību aktuāliem Latvijas vēstures tematiem, kas ļauj izdarīt secinājumus par procesiem, kuri sagatavoja ceļu valsts dibināšanai 1918. gadā.

Projekta pirmā konference “*Vara, zeme un sabiedrība: politiskās un sociālās transformācijas Austrumbaltijā 12. un 13. gadsimtā*” notika 2017. gada 7.–9. septembrī. Konferences saturisko konceptu veidoja LU VFF asociētais profesors Andris Šnē. Referenti pievērsās vienam no Austrumbaltijas reģiona, ieskaitot Latvijas teritoriju, vēstures pavērsienai laikmetiem, pārejot no aizvēstures uz viduslaikiem. Tika nolasīti referāti un diskutēts par vikingu laikmeta kolizijām kopš 12. gadsimta nogales, kad reģiona vietējās sabiedrības saskārās ar jauniem, krusta karu kustības raisītiem izaicinājumiem, kas savukārt noveda gan pie jaunām sociālajām, politiskajām un kultūras attiecībām reģionā, gan arī Austrumbaltijas iekļaušanās latīnu kristīgās Eiropas kultūras lokā.

Hronoloģiski secīgi viduslaiku Livonijai un tās vēsturiskajam mantojumam tika veltīta 2017. gada 7.–9. decembrī notikusi konference “*Livonija kā viduslaiku latīnu kristīgās Eiropas daļa (13.–15. gadsimts)*”. Tās saturisko konceptu veidoja LU profesors Ilgvars Misāns, asociētais profesors Andris Levāns un LNB vadošais pētnieks Gustavs Strenga. Konferencē iecerētais uzstādījums izrietēja no tēzes, ka, atšķiribā no Skandināvijas, Livonijas iekļaušanās Rietumeiropas kristīgajā civilizācijā, t.s. eiropeizācija, noritēja varmācīgā celā – krusta karu rezultātā. Līdz ar iekarojumiem un jaunu iedzīvotāju ieplūšanu no Ziemeļvācijas Latvijas teritorijā kardināli nomainījās politiskā un sociālā elite un tika izveidotas jaunas politiskās struktūras – bīskapijas un Vācu ordeņa Livonijas atzara politiskais valdījums. Par jaunu saimnieciskās un politiskās dzīves faktoru kļuva Rietumeiropas tipa pilsētas, kas baudīja privilēģijas un pašpārvaldes tiesības. Nozīmīga loma bija ieceļotājiem no Vācijas, kam laika gaitā Livonija kļuva par tēvzemi. Tieši viduslaikos veidojās mūsdienu Latvijas rietumnieciskās orientācijas tradīcijas un mūsdienu Latvijas teritorija tika integrēta Rietumeiropas kultūrtelpā. Tā kļuva par organisku latīnu viduslaiku Eiropas sastāvdaļu, kristīgu zemi ar rietumniecisku orientāciju. Tādējādi aizsākumi Latvijas vēlmei būt piederīgi Rietumu pasaulei ir meklējami viduslaikos.

2018. gada konferenču tematika bija veltīta 16.–19. gadsimta tematikai.

Tā 2018. gada 20.–22. septembrī notika procesiem un norisēm Latvijas teritorijā agrīnajos jaunajos laikos veltīta konference „*Latvijas teritorija agrīni modernā laikmeta politiskajā dimensijā. 16.–18. gs.*” . Tās saturisko konceptu veidoja LU VFF asociētā profesore Valda Kļava. Konferences dalībnieki tika aicināti uzstāties ar referātiem un diskutēt par dažādiem tēmas aspektiem. Tostarp tēzēm, ka agrīni modernā valsts bija ne tikai agro jauno laiku politiskās, saimnieciskās un sociālās realitātes, bet arī modernās domāšanas izpausme ar virzību uz sabiedrības iekšēju konsolidāciju un valsts lomas pieaugumu visās dzīves jomās. Tā tiecās stiprināt centralizācijas tendencies un izskaust visa veida un līmenū separātismu un autonomiju. Tomēr 1918. gadā latviešu apdzīvotās teritorijas apvienojās nacionālajā valstī. Tātad cauri gadsimtiem bija saglabājusies to savrupība kā atsevišķam veselumam pretstatā mainīgajiem politiskajiem centriem. Konferencē tika aplūkotas latviešu apdzīvoto teritoriju politiski administratīvās robežas un pārvalde, šo teritoriju iekšējā politiskā, administratīvā un saimnieciskā integrācija, integrācijas vienības un to izmaiņas aplūkojamajā periodā, garīgo telpu attīstītie un vienojošie faktori.

Latvijas vēstures 19. gadsimta problemātikai bija veltīta konference „*Valsts valstī. Latvija – Krievijas impērijas provinces 19. gs.*”, kas notika 2018. gada 6.–8. decembrī. Konferences satura konceptu veidoja LU VFF profesors Gvido Straube. Referentu uzmanības lokā bija dažādi 19. gadsimta politiskās vēstures aspekti: Krievijas impērijas Baltijas provinču atšķirīgais pārvaldības modelis – “Baltijas autonomija”; svešo savējo, respektīvi, vācbaltiešu, dimensija Latvijas un latviešu vēsturē; 19. gadsimts kā Eiropas emancipācijas, modernizācijas un nacionālisma gadsimts Krievijas impērijas Baltijas provincēs; Latvija kā Krievijas impērijas ekonomikas centrs; Latvijas, jo sevišķi Rīgas (bet ne tikai – arī Daugavpils, Jelgavas, Liepājas) straujā ekonomiskā izaugsme; lauku tradicionālās vides evolūcija 19. gs. – lauksaimniecības modernizācija, izmaiņas sociālajā struktūrā, muižniecības adaptācija jaunajiem apstākļiem. Uzmanības lokā bija arī tādas tēmas kā latviešu lomas pieaugums provinču ekonomiskajā, sociālajā un arī administratīvajā dzīvē; izglītības reformas un nacionālās inteliģences dzimšana; nacionālās atmodas specifika pa reģioniem; jaunlatvieši.

Projektu noslēdza 2019. gada 11.–13. aprīlī notikusi konference „*Latvijas zemes 19. gs. beigās – 1914. g.: ceļš uz valsti 1918. gadā*”, kurās

satura konceptu veidoja LU VFF profesors Ēriks Jēkabsons. Tās tematisko ievirzi veidoja šādi aspekti. Savstarpēji saistītā sociāli – politiski – saimnieciskā vide un nācijas pašapziņas ģenēze: lauki un pilsēta (sabiedriskā, kultūras dzīve). Rusifikācijas laikmeta kulminācija, Jaunā strāva, sociāldemokrātu kustība: nacionālais un sociālais faktors. 1905. gada revolūcija: zaudējumi un ieguvumi (mits par zaudējušo revolūciju), tās nacionālie aspekti. Nacionālās izglītības un sabiedriski kulturālās dzīves aktivizēšanās jaunajos apstākļos. Nacionāli politiski sociālais jautājums Valsts domes un lielāko pilsētu pašvaldību priekšvēlešanu cīņā un to darbībā. Valstiskuma idejas ģenēze no jaunlatviešu kustības līdz pasaules kara priekšvakaram. Referenti tika aicināti skatīt minētās norises arī Latgales telpā, kur tās bija atšķirīgas, taču kā tādas neapšaubāmi bija; tas viss – caur atšķirībām, meklējot un parādot vienojošo.

Konferencēs nolasītie referāti tiks publicēti atsevišķos rakstu krājumos. Ir iznākuši jau divu konferenču rakstu krājumi:

Viduslaiku Livonija un tās vēsturiskais mantojums. Sastādītāji: Andris Levāns, Ilgvars Misāns, Gustavs Strenga. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2019, 256 lpp.

ISBN 978-9984-850-77-1

ISBN 978-9984-850-78-8 (e-grāmata)

Latvijas teritorija agrīni modernā laikmeta politiskajā dimensijā 16.–18. gadsimtā. Sastādītāja Valda Klava. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2019, 216 lpp.

ISBN 978-9984-850-79-5

ISBN 978-9984-850-80-1 (e-grāmata)

Konferences audio ieraksti ir pieejami LNB souncloud kanālā:

<https://soundcloud.com/nacionala-biblioteka/sets/valsts-valsti-latvija-krievijas-imperijas-provinces-19-gadsimta>

<https://soundcloud.com/nacionala-biblioteka/sets/valsts-pirms-valsts>

Projekta vadītāja
Vija Daukšte

Aizvadīts Vislatvijas skaļās lasīšanas sacensību nacionālais fināls

Margita Mālniece,
LNCB Bērnu literatūras nodajas vadītāja

Latvijas Nacionālā Bibliotēka (LNB) kopā ar Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padomi (LBJLP), bibliotēkām un skolām visā Latvijā jau kopš 2017. gada septembra aicina bērnus piedalīties spraigā lasīšanas sacensībā. Lai cik sarežģīts ir bijis aizvadītais mācību laiks un tas nav kļuvis daudz vieglāks arī uzsākot jauno mācību gadu, vēlākies uzsvērt, ka daudzi tūkstoši 5. un 6. klašu skolēnu tomēr ir entuziasma pilni un atsaukušies aicinājumam iemācīties lasīt skalī tā, lai tas aizrautu ikvienu klausītāju. Aizvadītajā mācību gadā sacensības dalībnieku skaits pieaudzis līdz vienpadzmit tūkstošiem. Vispirms tās notika klasē, tad skolā vai bibliotēkā, tad reģionā, bet noslēgumā valsts finālā.

Vislatvijas skaļās lasīšanas sacensību nacionālajā finālā, kurā piedalījās 30 reģionālie lasīšanas čempioni no visas Latvijas, Livānu reģionu ar sešpadzmito kārtas

numuru pārstāvēja Elīna Ķeniņa no Rožupes pamatskolas. Elīna lasīja fragmentu no Sallas Simukas grāmatas "Sirdsmāsas". Pasākumā Elīnu atbalstīja: Anna Grīga (2019. gada Livānu reģiona lasīšanas čempione), Matīsa Ķeniņš un Rožupes pagasta bibliotēkas vadītāja Maija Jasinska. Pārējiem interesentiem bija iespēja vērot fināla video tiešraidi Latvijas Nacionālās bibliotēkas Facebook lapā.

Sacensības vērtēja pieredzējusi žūrija: apgāda Zvaigzne ABC projekta "Lasīšanas stafete" vadītāja Egita Pukite; rakstniece Agnese Vanaga; grupas My Radiant You mūziķi Ilze un Jānis Driksnas; Latviesu valodas aģentūras direktora vietniece Dace Dalbipa; rakstnieks Arno Jundze. Galvenais sacensību vērtēšanas kritērijs – izrādīt cieņu bērnu izvēlei, veicināt lasītprieku un pozitīvas emocijas. Pasākuma laikā žūrija dalījās pārdomās par lasīšanu, tās nozīmi un savām miljākajām bērnu grāmatām.

Paldies Elīnai par drosmi! Paldies visiem, kas turēja īkšķus gan klātienē, gan mājās, skatoties tiešraidi!

Avots : Līvānu Novada Vēstis

Datums : 22-10-2020

Grāmatas neatstāj vienaldzīgu

JANA DAUGELE,
STĀKU BIBLIOTEKĀS VADĪTĀJA

COVID-19 pie mums atmāca pavasarī, un tas parasti ir laiks, kad arī daudzi lasītāji sāk rušināties mazdārzījos. Čaklākie lasītāji, protams, nākuši visu laiku, bet periodā no pavasara līdz rudeniņum uz bibliotēku nāk nedaudz retāk. Pēc kārtīgi nostrādātas die-

nas dārzā vairs nav spēka panemt rokās grāmatu. Tomēr arī mūsdienās cilvēkiem ir vajadzīga lasāmvieļa, jo grāmata ļauj brīnišķīgi atslēgties no ikdienas rūpēm, jo ieved it kā citā pasaule. Citi grāmatu izmanto kā "miegažāles".

Lai gan es Stāķu bibliotēkā strādāju tikai gadu, esmu novērojusi, ka diemžēl mūsu jaunā pauzde ļoti reti apmeklē bibliotēku, lai panemtu līdzīgi lasāmvieļu. Priecē, ka aizvien vairāk bibliotēku apmeklē vecāki ar bērniem. Mūsu bibliotēkā pirmo gadu tiek realizēts LNB projekts "Grāmatu starts". Tas ir lasīšanas veicināšanas projekts 3-6 gadus veciem bērniem, lai pašos mazākajos bērnos rosinātu interesī par lasīšanu un "parādītu ceļu" uz bibliotēku.

Lai mazinātu kontaktu vienam

ar otru, lasītājiem šobrid tiek piedāvāta iespēja reģistrēties un piekļūt "3 TD e-grāmatu bibliotēkai". Tas ir pakalpojums, kas reģistrētājiem pašvaldību publisko bibliotēku lie-totājiem piedāvā bez maksas lasīt e-grāmatas tiešsaistē mobilajā ierīcē vai datorā. Tomēr prieks, ka manas bibliotēkas lasītāji izvēlas grāmatas lappuses pāršķirt ar roku, nevis virtuāli.

Lasītāju uzrunāšanai un uzmanības piesaistišanai, izmantoju sociālos tīklus – "Facebook" un "Instagram", kur var atrast visu svarīgāko informāciju par jaunākajām grāmatām, izstādēm, kā arī radošajām darbīcām. Pati personīgi lasītājiem iesaku izlasīt Noras Ikstenas "Mātes piens". Tā ir grāmata, kas neatstāj vienaldzīgu!

- Viktorija Slavinska-Kostigova

Avots : Dzirkstele

Datums : 27-10-2020

Nauris Puntulis: "Varam izdzīvot līdz decembrim"

© LINDA KILEVICA

Kultūras ministrs Nauris Puntulis pēdējā laikā bieži apmeklē Liepāju. Beidzamā viesošanās reize bija jaunā koncertdārza "Pūt, vējiņi!" pamatakmens ielikšanas svētkos, kad ministrs arī sniedza interviju "Kurzemes Vārdam".

- Vai kultūras jomas budžetā nākamajā gadā izdevies panākt visu, kas nepieciešams?

- Skaidrs, ka ne. Iepriekšējā gada budžetā Kultūras ministrija izdevās panākt atalgojuma pieaugumu par 16 procentiem

un citus prioritāros pasākumus atbalstīt. Šis budžets noteiktā tāds nebūs. To zinājām jau gada sākumā. Valdībai ir vīsprioritātes - mediķu un pedagogu atalgojums. Pārējās ministrijas par papildu budžeta piešķiršanu varētu nebūt tik optimistiskas. Mūsu prioritāro pasākumu pieprasījums bija 26 miljonu apmērā, taču jāsamierinās ar nulli, līdzīgi kā citām ministrijām. Atliek priecāties par to, ka 3,8 miljoni no pieauguma izglītībai ies kultūrizglītībai, mūsu pedagoģi tiks atalgooti. Otra pozīcija, par ko varam priecāties, ir sabiedriskā medija iziešana no reklāmas tirgus, tam piešķirti

8,9 miljoni eiro. Vēl nezinām, ko šis gads mums nosīs kovida sakarā, taču ar absolūtu pārliecību zinu, ka 2022. gada budžets atkal būs kultūras nozarei ļoti speciņošs.

- **Kultūras iestāžu vadītāji tieši par Covid-19 jauno uzliesmojumu ir ļoti nobažījūs. Kāda ir ministrijas strateģija, vai varam izbēgt no nozares darba apturēšanas?**

- Skatījos dokumentālo filmu, kurā eksperti runāja par situāciju pasaulē. Kāds no viņiem minēja - ja kāds juns saka, ka zina, kā attīstīties kovids, viņš melo. Es arī nevēlos melot. Nevaru paredzēt, varu tikai cerēt,

ka tas attīstīsies mums pēc ie-spējas mazsāpīgāk, un cerēt, ka paši būsim pietiekami disciplinēti, lai kovida krīzi nepadarītu dzīļāku. No nozares augoties, finansiāli ar valdības saņemto atbalstu gan valsts, gan privātājā sektorā esam stabili līdz gada beigām. Ja kovids neapstājas un, nedod Dievs, iet plašumā, kā būs ar nākamo gadu, prognozēt, domāju, nespēj neviens.

- **Ja pandēmija les plāsumā un kultūras iestāžu darbs būs jāaptur, vai jau tiek domāts valdības līmenī par jaunu atbalstu iestādēm un radošajiem cilvēkiem?**

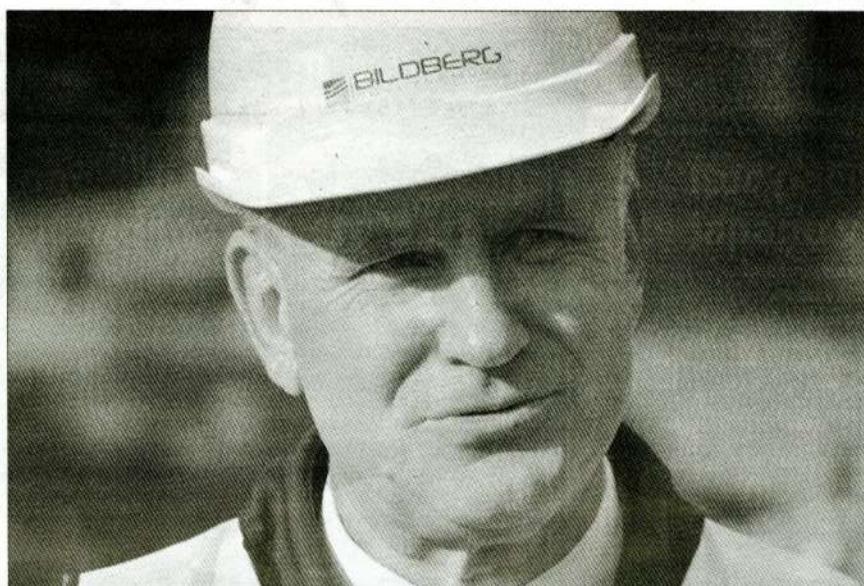
- Kā jau minēju, varam

izdzīvot līdz decembrim. Par nākamo gadu patiešām nepateikšu. Plānā mums ir runāt par kompensācijām kaut vāl nodokļu izmaiņu sakarā, to domājam caur radošajām savienībām un radošo personu statusu. Līdz tam vēl ir mirklis laika. Tagad patiešām nevaram izdomāt kaut ko, kas būs pilnīgā pretrunā ar to, ko mums nodiktēs kovids. Tas, ko būsim ieplānojuši, atkal būs jāpārplāno.

- **Amatiermāksla ir pati pirmā, kuras darbība atkal apturēta. Vai netiek apdraudēta mūsu Dziesmu svētku kustība?**

DAŽĀDI | 10.lpp.

Nauris Puntulis: "Varam izdzīvot līdz decembrim"

Kultūras ministram Naurim Puntulim beidzamajā laikā daudz darišanu ar būvniecību.
Gan brīdi, kad radošie cilvēki Doma laukumā no kieģeļiem cēla "Nesaprašanas sienu", gan piedaloties koncertdārza "Pūt, vējiņi!" pamatakmens ielikšanā Liepājā.

EGONA ZIVERTA FOTO

| 3.lpp.

– Par šo joti daudz esmu diskutējis ar Intu Teterovski, kurš arī mēģina paust, ka Dziesmu svētku kustība ir apdraudēta un vaicā, kādēj gan tieši amatiermākslas kolektīviem ir tādi ierobežojumi. Epidemiologi man pamato, ka amatiermākslas kolektīvā kopā sanāk no visdažākajām vidēm, pavada kopā vairākas stundas. Teorētiski iespējamo vīrusu pēc tam aiznes uz vismaz četrām piecām vidēm. Palaujos uz epidemiologu viedokli un viņu rosināto piesardzību. Teterovska kungam es atbildu: "Bet, Int, varbūt saprotam un lepojamies ar to, ka mūsu amatiermāksla ir tik spēcīga un daudzskaitīga, ka epidemiologi pamatot baidās. Viņi redz lielu un plašu tīklu."

– Radošie cilvēki ir joti neapmierināti ar jūsu un finanšu ministra rīcību, veicot grozījumus autoratlīdzībās. Viņuprāt, šis nav īstais laiks mainīt sistēmu, jo situācija jau tā nav laba kovida dēļ.

– Vai mēs rīt mainām sistēmu?

– Nē, bet tuvākajā laikā.
– Kas ir tuvākais laiks?
– Jūs mani izvainījat, it kā es šīs problēmas būtu izdomājusi. Par situācijas pasliktināšanos runā mākslinieki.

– Jūs man liekat atbildēt uz jautājumiem par to, ko kāds kaut kur ir dzirdējis, kāds kaut kur ir teicis. Mēs domājam par sistēmas maiņu nākamā gada pusgadā, kad ir diezgan droši,

ka ar šo sērgu būsim tikuši galā. Mums ir joti maz argumentu, ar ko tieši katrs ir neapmierināts. Katrs ir dzirdējis, ka būs sliktāk, un pēc principa "mūsējos sit!" metas vīrsū mums. Situāciju neviens nav pietiekami dzīļi analizējis. Pie tā kopā ar Finanšu ministriju strādājam. Ja publicētās tabulas un infografikas situāciju līdz galam neizskaidro, tad skaidrosim papildus, kādi ir ieguvumi un zaudējumi. Visa kultūras nozare ir nomocijusies ar deviņiem alternatīvajiem nodokļu maksāšanas režīmiem, esam tajos apmaldījušies, algojam grāmatvežus, kuri katrs skaidro citādi. Un saprotam, ka pie tā visa vēl esam sociāli nenodrošināti! Mūsu mērķis ir radīt solidāru, sociāli apdrošinātu un vienkāršu nodokļu sistēmu. Ja runājam, ka sociālajā budžetā vajadzētu iemaksāt nedaudz vairāk, nekā to darām, tad ir tikai logisks, ka kāds nodoklis ir nedaudz jāpalielina. Palielinājums, par kādu runājam, ne tuvu nav tā vērts, lai es nemetu rokā kieģeli. Piekrītu, ka lietas ir sarežģitas un ir par maz izskaidrotas, bet situācija ne tuvu nav tik melna, kā daži mēģina mālēt.

– Esmu sapratusi no cilvēkiem, ka viņus joti satrauc iespējamā nepieciešamība maksāt nodokļus arī brīdi, kad nav ienākumu.

– Mums pārmet – jūs mums atņemāt autoratlīdzības! Bet tas, ka jāmaksā sociālais nodoklis vai nav ienākumu, ir Labklājības ministrijas kompe-

tence. Jau tagad ir skaidrs, ka nodokļa starpība, kā pietrūkst, lai samaksātu sociālo nodokli pilnā apmērā, cilvēkam ir jāsamaksā tikai desmit procentu apmērā nevis visa. Tā ir liela atšķirība. Nožare ir uzklausīta, esam sēdējuši pie viena galda un diskutējuši stundām ilgi. Finansistu skaidrojumi ir sarežģīti, bet es gribu uzsvērt, ka mēs ejam uz pavisam vienkāršu nodokļu sistēmu bez jebkādas grāmatvedības, ar vienu saimnieciskās darbības kontu, taču tā ir viena nu izvēlēm.

– Drīzumā jāsāk strādāt Liepājas teātra nākotnes risinājumu darba grupai. Vai teātris varētu pāriet valsts paspārnē?

– Tā labā lieta ir, ka Liepājas dome tur savu solījumu situāciju atrisināt īsterminā. Tas ir noticis, finansējums ir piešķirts. Es savukārt turu savu solījumu nokārtot jautājumu ilgtermiņā, un tieši tāpēc ir izveidota darba grupa. Tā ir ar plašu iesaisti, lai mēs nepieņemtu nepārdomātu lēmumu. Ir iespējami vairāki risinājumi. Negribētu teikt, kurš no tiem būs īstais, taču vienu vakaru saklausīju televīzijā Liepājas domes tādu pašleplnumu, ka viņi tā uzreiz atdot arī nebūtu ar mieru. Ja no Liepājas teātra kā profesionāla teātra sagaidām valstisku uzdevumu veikšanu, tad valstij ir jālesaistās. Nedrīkstam ottrēiz tādu situāciju pieļaut, kā šobrīd – kad mēs saprotam un labprāt iesaistītos, taču kaut kādas likumīgas lietas lieža mums to likumīgi darīt.♦

Grāmatai bibliotēkā savs mūžs

■KRĀJUMĀ NEVAJAG. Cēsu Centrālās bibliotēkas Krājuma organizācijas nodajas vadītāja Skaidrite Danijevica pie izdevumiem, kas nonāks citās bibliotēkās, vai tos varēs iegūt apmeklētāji.

Kad vakari kļūst garāki, aizvien vairāk laika var veltīt lasīšanai. Rudeni un ziemā arī bibliotekās lasītāju skaita palielinās. Cēsu Centrālās bibliotēkas krājumā ir vairāk nekā 60 tūkstoši izdevumi. Katru gadu tas papildinās par apmēram pieciem tūkstošiem jaunu grāmatu.

SARMĪTE FELDMANE,
teksts un foto

Tikai Nacionālajā bibliotēkā ir visi Latvijā izdotie izdevumi. Pārējās bibliotekās krājumu veido grāmatas, kurus ir pieprasītas, un arī vērtīgi izdevumi, kuri ir pa laikam kādām ir vajadzīgi. Katra bibliotēka rēķinās, cik liels krājums nepieciešams un cik ir vietas,” stāsta Cēsu Centrālās bibliotēkas Krājuma organizācijas nodajas vadītāja Skaidrite Danijevica.

Katru gadu bibliotēkā tiek norakstīti ap 2,5 tūkstošiem izdevumu. Kuras un kā norakstīt, nosaka Ministru kabineta noteikumi.

“Ja piecus, desmit gadus neviens grāmatai nav lasījis, to noraksta. Latviešu dailliteratūra gan vismaz viens eksemplārs paliek. Par ārzemju labēniem jau pēc pāris gadiem neviens vairs neinteresējas,” saka bibliotekās Pieaugušo apkalpošanas nodajas vadītāja Aija Lauberga. Ikkadu krājums papildinās ar tā sauktajiem piešķirtā dāvinājumiem. Tie ir dažādos projektos tapuši izdevumi par visdažākajām tēmām. Projektā paredzēts, ka izdevumi būs visas bibliotekās, bet lasītāji ir retajai. Vēl vairāk šādu izdevumu krājas skolu bibliotekās.

“Inventarizācijās redzam, cik daudz nevajadzīgu grāmatu ir skolu bibliotekās. Mainās skolo-

tāji, mainās grāmatas, no kurām māca. Tāpat arī dāvinājumi, kas nevienu neinteresē. Daudz nevajadzīgu, vēl padomju laika izdevumu ir pagastu bibliotekās. Bibliotekāres saka – ja nu kādam tomēr vajag. Bet vairāk nekā 20 gadu neviens šo grāmatu nav pārkārtījis,” pastāsta S.Danijevica.

A.Lauberga vēl ieskicē problēmu – bibliotēka iegādājas kādu dārgu izdevumu, bet pēc pāris mēnešiem sapēm vairākus eksemplārus no valsts. “Nezinām, ka sapēsimis. Lasītāji jau vēlas grāmatu, tikkō tā iznāk. Pēc tam plauktā stāv vairāki eksemplāri,” skaidro A.Lauberga Līdzīgi ir arī ar “Bēru ūrījās” izdevumiem. Tieks nopirktais desmit grāmatas, jo ir pieprasījums, bet pēc gada tās lasa retais.

Kur paliek norakstītās grāmatas, arī to regulē noteikumi. Ja grāmatas labi saglabājušās, tās vispirms tiek piedāvātas pagastu un skolu bibliotekām. Tās, kas paliek, nonāk plauktā “Lasītājam”, kur bibliotekas apmeklētāji var nemt izdevumus un papildināt savas bibliotēkas. “Tāpat ir arī ar žurnāliem,” piebilst S.Danijevica un pastāsta, ka redzējusi, kā grāmatu un žurnālu lapas radoši rokdarbnieki izmanto savos darbos.

A.Lauberga rāda dailliteratūras grāmatu, kuru lasītājs iemētis kastē pie bibliotekas. “Jauna grāmata. Apliepta ar kafiju, nosmērēta. Tādu vairs plauktā nevar

**Katru gadu bibliotēkā
tieku norakstīti ap 2,5
tūkstošiem izdevumu.
Kurus un kā norakstīt,
nosaka Ministru
kabineta noteikumi.**

likt, negribas pat nemt rokās. Kas tikai nav bijis starp grāmatu laipām: pankūkas, izsmēķi. Tādu lasītāju nav daudz, bet dienēžel ir. Ja trīsreiz nizrādām, ka tā nedrīkst izturēties pret grāmatām, ceļs uz bibliotēku ir slēgts. Šo lēmumu redz arī citu bibliotēku bibliotekāri,” stāsta A.Lauberga un piebilst, ka pāssaprotami šīs grāmatas nonāk makulatūrā. Tāpat arī sakēpātās. Bijis, ka lasītājs pāsvitro sev svarīgas rindas. Labi, ja ar zimuli, tad bibliotekas darbinieces izdevumu var glābt ar dzēsgumiju.

“Dzīvē gadās visādi, ja lasītājs attānāk un izstāsta, ka aita sagrauza grāmatu, kādu nopirkst vietā, - tā ir viena attieksme, bet bojāt to, kas tev nepieder, pavismas kas cits. Aizvien ir tādi, kuri ieloka lappušu stūrus,” pārdomās daļas Pieaugušo apkalpošanas nodajas vadītāja.

Starp norakstītām grāmatām ir arī nolasītās, kuras savu izdevumu veikušas un nonāk makulatūrā. Dažkārt kādi lasītājs atnes labi saglabātu eksemplāru, to var ielikt plauktā nodeldētā vietā, kas tiek norakstīts.

“Arī jaunie lasītāji ir dažādi, ja grāmata apsmērējusies, klusinām ieliek kaudzē. Klasiskā aizbildināšanās – es jau tādu panēmu. Bērniem taču somā ir tik daudz kas un visādi gadās. Ir tādi, kas pārdzīvo, jo jaunākais brālis sakēpājis, abi ar mammu attānāk, sarunājam, ka nopirkst vietā,” ieklīnas darba niances atlājāj Bērnu apkalpošanas nodajas speciāliste Inese Jankovska un uzsvēr, ka bēru intereses ātri mainās, bet bēru literatūras klasika vienmēr bibliotekā ir pieejama.

S. Danijevica atgādina, ka lasītāji vēlas jaunas grāmatas. “Nav tā, kā kādreiz teica, ka patik tiesītas, ka kāds šo grāmatu jau lasījis. Ir klienti, kuri nem tīkai pašas jaunākās grāmatas, lai būtu pirmie lasītāji,” pieredzē dalās Krājuma organizācijas nodajas vadītāja.

Un vēl, protams, ir lasītāju neatnestās grāmatas un arī tās, kuras bez bibliotekāru ziņas panemtas. Arī tās tiek norakstītas. □

■ RIXC galērijā līdz 12. decembrim būs skatāms mākslinieku Rasas un Raita Šmitu jaunais imersivais mākslas darbs *Atmosfēriskais mežs*. Tas ir Finvaldē - pirmatnējos Šveices Alpu skujkoku mežos - notikušo pētījumu rezultāts. Publicitātes foto

DABA ATSPĒLĒSIES

Lietas ir sarežģītākas, nekā mēs spējam saprast. Saruna ar mākslas un mediju teorētiķi un pētnieci Ivnoni Volkārtu

Teksts Ilva Skulte

Vonne Volkārtā ir mākslas vēstures un mediju teorijas pasniedzēja dažādās Šveices augstskolās. Viņa darbojas arī kā mākslas kritiķe un kuratore. Aprakstīt viņas intereses mūsdienu mākslas jomā varētu palīdzēt tik dažādi atslēgvārdi kā klimata pārmaiņas, antropocēns, jaunie materiālismi, digitālā estētika, dārzkopība, ainava, kiberfemīnisms un performatīvīte. Viens no Ivnoni Volkārtas vadītajiem projektiem ir *Ekodati, ekomediji, ekoestētika*, kurā viņas partneri er āri latviešu mākslinieki un kuratori Rasa un Raitis Šmiti no Rīgas jauno mediju kultūras centra RIXC.

Ivonne Volkārtā ir viena no šī gada RIXC sērijā *Open Fields* rīkotā festivāla un izstādes *Ekodati* līdzkuratorēm (izstāde Latvijas Nacionālajā bibliotēkā būs aplūkojamas līdz 18. novembrim, savukārt RIXC galērijā – līdz 12. decembrim). Festivāls norisinājās no 8. līdz 10. oktobrim un gandrīz pilnībā bija vērojams arī tiešsaistē. Tiešsaistē izdevās sazināties arī ar Ivnoni Volkārtu, tāpēc pārdomas par tehnoloģisko pastarpinājumu mūsu attiecībās ar pārdomu objektiem, cītiem cilvēkiem, sabiedrību kopumā un arī ar dabu novēršami ielauzās sarunas saturā.

Vēlējos sākt ar zināmā mērā filosofisku jautājumu par sinergiju starp mākslu, zinātni un ekoloģiju. Kā starp šīm jomām ir veidojies sakars? Jūs esat ielai saistīta valrakos projektos, kuros šīs jomas ir saistītas. Kāda ir jūsu pieejā?

Mūsu pētījuma daļa, tieši estētikas pētījumi, interesejas par starptelpu vai sašķari starp mākslu un zinātni. Bieži vien universitātes, kurās attīstās māksla, nav atvērtas zinātnē. Esmu tuvāk zinātnē, nekā parasti ir mākslas pētnieki. Lai gan mediju māksla vienmēr ir bijusi pietuvināta zinātnei varbūt tārī institucionālu atstātības aspektu dēļ. Savukārt ekoloģija pašlaik ir ļoti svarīgs jautājums. Te iežīmējumi dzīla krīze, un mana domā ir, ka jāzina vairāk par to, kā funkcionē planēta Zeme, kā lietas ir savstarpēji saistītas. Viss ir ļoti sarežģīti, un ekoloģija vienmēr ir bijusi joma, kas to parāda.

Kāda šajā sarežģītajā laikā ir mākslinieku loma?

Mums būtu jāzina vairāk. Mākslinieks ir cilvēks, kurš ir ieinteresēts ledzīvīnāties liešu būtbā, izzināt to, investēt laiku, lai no zinātniskā skapunktā saprastu, kā noteiktās veidojies. Mākslinieki ari mēģina iešķīt to, ko saprot, estētiski uztveramā formā un lietot savas spējas un prasmes, lai padarītu sarežģītu saturu vienkāršaku - vienzuāl vai citādi funkcionējošu. Tas ir iesmels, kāpēc daļa zinātnieku labprāt sadarbojas ar māksliniekiem. Skaitīt un grafiķi nav iepši saistoši. Tomēr tas nav viss. Šajā procesā var piedelīties dažādu jomu pārstāvji. Katrā laukā ir sava valoda, visi tie var dot savu artavu, lai saprastu šo kompleksitāti, jaustīta dažādas pieejas un valodas.

Vai jūs piekritīstu, ka daudzi mākslas darbi tādējādi parāda vēlmi atgriezties pie pirmsākumiem, kur dažādas cilvēku dzīves un pētījumu jomas nebija tik strikti nosķirtas un dažādos veidos uztvertā informācija tika izmantota daudz labāk, lai saprastu vidi un atbilstošāk reagētu uz to? Reiz bija laiks, kad cilvēki saprata un dzīvoja saskaņā ar dabu...

Nezinu, vai piekritīsu. Mēs dzīvojam pretrunīgā laikā. No vienas pusēs, ir cilvēki, kas vēlas izjust un iemīt viē. No otras pusēs, mums ir mediju un datu balstītas, pat datu virzītas situācijas, piemēram, tā-

das, kādas savos darbos rada Rasa un Raitis Šmiti. Šīs virtuālās vides parāda mums arī kaut ko jaunu. Tomēr zināmā mērā ir tā, ka es, protams, varu doties uz istu mežu, lai veiktu meža peldi, kā mēs to saucam vācu valodā. Tas nozīmē – doties ar visu ķermenī mežā ickšā un izbaudīt to ar visiem ķermenī. Daudzi domā, ka arī virtuālā telpa var dot to pašu, tomēr tā ir saistīta ar mašīnām un (mediju) tehnoloģijām. Un šeit ir aspekts, ko varētu kritizēt, – tas nozīmē, ka mēs no dabas tiekam atkal attīlnāti.

Ja salīdzinātu mūsu mākslas pieredzi ar dabu, kā māksla tradicionāli ir atdarinājusi, vai tāds darbs kā Rasas un Raita Šmitu darbs nebūtu uzskatāms par ipatnēji veidīgi reālistisku? Vai varam runāt par jaunu reālismu?

Varbūt zināmā mērā. Tomēr, ja runājam par vinu jaunāko darbu, tas ir ne tiks daudzi realistiķi, cik iluzionistiķi. Kā vi de spēlē tās ievēlēt mūs pilnīgi jaunā realitātē un liek izdzīvot to. Realitāte šeit ir konstruēta, tās ir pavisam citāda nozīmē realistiķi un, man šķiet, vairāk iluzionistiķi. Tas ir reālistisks darbs, kas ir saistīts ar pilnību citu realitāti.

Sāv runā festivāla *Ekodati* atlakšanas diskusijā jūs nošķirāt darbus, kas piedāvā noslāsti realitāti datos un attēlos, savā ziņā piedāvā to novērot, no darbiem, kas attīsta ripes, vismaz izvirzīt rūpēšanās nepieciešamību vai iespēju. Pēdējos gados daudzos laikmetīgās mākslas pasākumos rūpīju konceptu nonācis uzmanības centrā, tas ir viens no bieži sastopamiem atslēgvārdiem. Varbūt to varētu saukt par rūpēšanās izteiksmi cilvēku attieksmē pret pasauli, kas tādējādi tiek attīstīta. Vai mēs to varētu saprast kā sava veida modālu pārvērsenu, vēlmi attīstīt citu medu, lai skatītos uz pasauli, runātu par to un diskutētu – darot to ar rūpēm?

Faktiski ir ļoti interesanti redzēt šīs pārmaiņas. Iespējams, esmu pārspīlējusi, cenesoties attīstīt šādu attieksmi, uzsvērt

nepieciešamību rūpēties, mainot ekoloģisko diskursu. Sākumā, pirms trim gadiem, kad sāku savu pētījumu, viss bija citādi, bet šajā laikā diskurs ir patiesām mainījies, un tas mums ir ļoti svarīgi. Tomēr tas nenozīmē, ka būtu kļuvis vieglāk. Klūst tikai grūtāk. Koronavīrus, tāpat kā klimata pārmaiņas, parāda, ka esam izsmiekinējosi resursi. Mēs ievērojām, ka vajag citus dzīves veidus. Liela rupēšanās krīze bija pavasarī, kad daudzi saprata rūpīju svarīgumu. Tomēr varbūt nav labi, ka tā viss noticeis. Diskursa izmaiņas nav isti pat ieklāvusās rūpes par nedzīvo dabu, tās vispār vairāk attiecas uz sociālo pusi. Attiecas uz nedzīvo dabu – cilvēki visdrīzāk negribēs tērēt savu dārgo laiku, lai par to rūpētos, to drizāk daris bonus.

Vides jēdziens vispār ir ļoti īetilpis, vide, kas formē cilvēku, kurā dzīvojam, sastāv ne tikai no dabas, bet arī no politiskās, ekonomiskās, tehnoloģiju vides. Vai jūs atlauto paplašināt vides un arī ekologijas terminu?

Esmu vairāk ieinteresēta rūpēs par vidi arīpus cilvēciskās vides, nevis par rūpēm par gīmeni un sabiedrību. Grūtāk ir rūpēties par tiem, ko mēs nepazīstam – kas nav cilvēki. Vēsturiski esam vairāk pierāduši rūpēties par cilvēkiem. Šeit ir darīšana ar ideju par sociālo kā tādu. Tātad, kas attiecas uz rūpēm, ar vidi mēs saprotamētiecius cilvēkus. Bet būtu jābūt tieši ot-rādi – jārūpējas par tiem, kas nav cilvēki. Domāju, ari daudzi citi, piemēram, sociologs un antropologs Brīno Latūrs, tā domā – ka cilvēkiem rūpes par Zemi ir grūti saprast idejas liemeni, jo tas ir pārāk sarežģīti, vienkārši grūti to uztvert. Viennēr vieglāk ir domāt šaurākā uzstādījumā, paturot prātā sīkākas attiecas saites, pie-vēršot uzmanību novārtā pamestajam.

Vai tas ir ceļš, ko iet ekofeminisms? Jūs esat sadarbojusies ar māksliniekiem, kas darbojas šajā virzienā.

Jā, ekofeminisms, manuprāt, ir svarīgs feminismā virziens. Tas radies jau agrāk,

22. OKTOBRIKS, 2020

Avots : KDi

Datums : 22-10-2020

«Koronaviruss, tāpat kā klimata pārmaiņas, parāda, ka esam izsaīmniekojuši resursus,» uzver Ivonne Volkerta. Foto - Simons Maders

80. gados, un parāda, ka apspiešana, kas vērsta pret sievietēm, vispār dzimti vai rasi, respektīvi, krāsainajam sievietēm, un arī cilvēkiem, kas nāk no zemākām šķirnām, var vērsties arī pret resursiem, dabu – kā seit ir kaujas līdzīgs ekspluatācijas nozīmē. Tas likās interesanti. Ekspluatācijas veidi, kas vēršas pret sievietēm, citām rāsēm, šķirnām, dzīvniekiem un nedzīvo dabu, ir līdzīgi. 90. gadu tehnoloģiskajā un interneta eiforijā šī doma nedaudz tika aizmirta. Tagad to no jauna atzīst. Parādās arī interese par pirmatnējo kultūru praksēm, un nu patiesām varam redzēt, ka globālās ekonomikas attīstības rezultātā attīstījusies arī apspiešana, zājā revolūcija ir ar to saistīta.

Projekts, kurā sadarbojaties ar Rasu un Raiti Šmitiem no RIXC, arī izmanto «eko» simbolu, turklāt trīskārtīgi, tā nosaukums ir *Ekodati, ekomediji, ekoestēтика. Atširrejet, lūdzu, šos jēdienu!*

Pētījumu projekts radās no izstādes projekta, ko veidoju pirms pieciem gadiem kopā ar divām citām kuratorēm – Karinu Olenšlēgeri un Sabīni Himmelsbahu. Pēc tam domājām par pētījuma projektu. Mana ideja bija, ka iepāši Šveicē ekoloģijas un mākslas mijiedarbība nav bijusi īsti fokusēta, un grībeži kauj šajā zinādarīt, dzēšot plāns starp ekoloģiju un tehnoloģiju. Piecājos iepazīties ar Rasu un Raiti Šmitiem, jo vienīm sajā zinājā bija liela pierede. Aicināju Rasu, lai viņa piedāvātu, vīna piekrita, un kā partneris pievienojās arī Raitis. Viņiem Rīgā jau bija tapis tehnoloģijas koncepts, ar kuru viņi darbojās Lieliski, ka viņi pievienojās mīsus komandai.

Viens no jūsu sadarības rezultātiem ir festivāla *Ekodati* programma. Vai jūs varētu nosaut kādus būtiskus konceptus, idejas vai mākslas darbus, kas sajā programmā – izstādē un konferēncē – īpāši būtu izcelami no jūsu kā kuratores viedokļa? Varbūt ir kaut kas, kas jūs pārsteidz?

Žēl, ka nevaru būt klāt. Man patika, ka Rasa un Raitis Šmiti piedāvāja mākslinieku Varvaras un Mara dueta darbu *Zem ūdens*. Šis ir ļoti interesants darbs, kurā mākslinieki strādā ar atrakciju. Līdzās *Ekodatu* projektam man bija cits projekts, kurā saskāros ar atrakciju. Šo mākslinieku pieja bija reize pavisam kritiska un inovatīva – viņi ir pievērsuši uzmanību gan tradicionāliem atrakcijiem, gan arī atrakciju, ko rada digitālais darbs un mākslīgais intelekts. Tas netiek darīts pamācoši vai moralizējot, bet drīzāk veidojot skaistus attēlus. Tas bija pārsteigums,

Kā attīstījās pats koncepts? Vai publiskā uzmanība būtu ipaši jāpievērš kādam aspektam?

Ļoti vienkārši. Man šķiet, ka sākas milzīga ekoloģiskā krīze, un ir svarīgi, ka mēs to vienmēr atrākotam, turklāt sakām to vis-

JĀRŪPĒJAS PAR TIEM, KAS NAV CILVĒKI

dažādākajos iespējamos veidos. Māksla ir tikai viens no veidiem, arī politiskie un aktīvisma instrumenti ir ļoti svarīgi. Patiesām ūži, ka Covid-19 atturēšanās pasākumi ziņāmā mērā apturejusi to kustību, kas bija sākusies pagājušā gada pavasarī un rudenī. Šī izstāde lielā mērā bija iecerēta, lai parādītu sakaru starp mākslu un zinātni un to, ka zinātne ir atbildīga par to, kā mēs domājam par dabu. Te ir jauni, interesanti iekārti tajā, kā lietas darbojas, ko iepriekš nebiju zinājusi. Šie arī ir tie aspekti, ko izstāde akcentē: pīrmākā, akceptē pasaulei arī pēc cilvēciskā, otrkārt, sasaukšanās starp mākslu un zinātni. Un tas, kā svarīgi ir arī rast viedus, kā piāt to runāt.

Mūsdienās mēs arvien plašāk – kā daži mākslinieki iepāši uzver – nonākam datu pārprodukācijas apstākļos, kad dati tiek ražoti un, piemēram, elektrība tērēta, lai tos radītu un glabātu, bet neviens īsti tos neizmanto.

Man šķiet, ka Rasa un Raitis Šmiti, piemēram, savā darbā lieliski atklāj to, kā zinātnieki veic mērījumus – kā strādā šī vtolatīvā sistēma, kura pastāvīgi producē skaitļus un grafikus. Tā pasaka kaut to vien, kas to spēj izslēpt – cītīm zinātniekiem. Viņiem tas ir skaidrs – nav īpāši saistoši, bet skaidrs, toties mums pārējiem – absolūti nesaprotami. Mēs nevarām to nolasīt. Interesantākais, ko Rasa un Raitis savā darbā dara, ir interpretācija. Tikai viņi ir radījuši nevis zinātnisku interpretāciju, bet vīzualu interpretāciju – ar ipašas programmas palīdzību animāciju parāda, kā šī sistēma darbojas. Tā mēs varam to piederēt. Tātad mākslinieki parokas zem zinātniskās informācijas, lai dotu mums priedzi par kaut ko, ko mēs nezinām, pie tam nezinām arī, vai tas eksiste tā, kā viņi to parāda.

Tas sajā darbā ir visinteresantākais – varbūt ir tā, kā nu varam to piederēt, bet varbūt arī nav. Te kaut kas pāveras, ir pie redzams, ka daba atgriezeniski ietekmē mītis. Koki izstāro nedaudz, bet ne daudz, tam būtu jābūt klimata pārmaiņu rezultātam. Turklāt tas pasniegts skaistā veidā – nevis pedagoģiski...

Viena no iespādigākajām iepatnībām Rasas un Raity Šmitu, kā arī citos mūsdienēm darbos ir tas, ka no skatītāja tas prasa visu jutekļu iesaistī – signāli, kas rāda sajūtas un jauj saprast nozīmes, nav pasniegti uz kādas vīrsas vai ekrāna, bet, lai tās izbaudītu, skatītājs tiek aicināts «ienirt» darbā, lai to piedzivotu. Dažādi jutekļi un smadzeņi dajas ir iesaistītas mākslas darba baudīšanā un saprāsnānā. Vai to varētu uzskaitīt par kaut ko jaunu laikmetīgā mākslā – ka mākslinieks piedāvā šo pieredzi, mēģinot iesaistīt arī vairāk skatītāja psiholoģisko resursu, vienlaikus savā zinājumā klūstot arī par cilvēku uztveres pētnieku?

Māksla val viasmaz dalai no tās vienmēr ir bijis šī mērķis – piedāvāt pieredzi, mēģinot mainīt vai saasināt uzveri. Arī palīdzēt nonākt pie darbās. Jo, kad esam izjutuši, kad tādas emocijas ir radītas, jūtāmies aicināti rikoties. Varbūt 90. gados tas bija savādkā, māksla bija ļoti dokumentāla, mākslinieki daudz strādāja ar video un veidoja politiskus darbus. Tas bija nedaudz tālāk no šādas intereses par ietekmēšanu un pārdzīvojumu radīšanu, tagad, iepējams, noteik zināma atgriešanās. Un, jā, tā nonākam atpakaļ pie tā, par ko runājām sarunas sākumā, ka pēc divdesmit gadiem ar internetu ikdiens piederē mēs principā – nevis dzīvot bez tehnoloģiskā parstarpinājuma un ir radusies jauna vēlme atgriezties pie fiziskā un kermentiskā, pie realitātes un dzīves. Mēs vēlamies sajūst, justies vides ietekmēti, lai arī kas tas būtu.

Mākslas darbi pārliecinoši var parādīt izstādai tādās lielās sistēmās, kas maiņas lēni, bet tomēr mainīs, izmaiņas – sābūt jau arī pēc īstādā, sistēmā, kas mainīs lēni, bet tomēr mainīs, izmaiņas – sābūt jau arī augi, bet neesmu tik droša, ka šādi jauni augi varēs izdzīvot un attīstīties, kā mēs gribētu. Lai arī ko mēs būtu radījuši, vienmēr tas izrādās vēlēdimensionāls, tāpēc man tādas idejas skriet pārāk augstprātīgas un apšaubāmas. Lietas ir sarežģītakas, nekā mēs spējam saprast.

Tātad jūsu viedoklis ir, ka ekoloģijas procesi ir sarežģītāki, nekā cilvēku radītās tehnoloģijas varētu atrisināt un vadīt?

Nē, es drīzāk teiku, ka mēs varam pamēģināt palīdzēt ar tehnoloģijām, bet mums vienmēr jāņem vērā, cik komplikēti pasaule ir uzņēvēta. Ir grūti jau atrast veidu, kā par klimata pārmaiņām runāt. Vēl grūtāk ir atrast risinājumus un to, kā mums katram rikoties. Ko darīt, lai apturētu nevēlamu attīstību, piemēram, ledāju kušanu. Man šķiet, tehnoloģijas konkretā pielejotumā var palīdzēt. Tomēr tās vienmēr var paveikt tikai kaut ko vienu. Mēs runājam, ka viss kļūst arvien sarežģītāks, bet patiesībā mūsu tehnoloģijas ir ļoti vienkāršas. Mākslīgos, tehnoloģiskos kontekstos kaut kas pārsvarā darbojas noteiktā, konkrētā veidā, bet dabā visam vienmēr ir vairāk nekā tikai viena funkcija. ■

Informācija: rixc.org, eodata.rixc.org

ZUZEUM